

‘Ik ben getergd’

De Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan zegt trots te zijn op de manier waarop zijn stad opkomt voor mensenrechten. De forse kritiek die hij krijgt op vooral de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers is volgens hem niet terecht. ‘Actievoerders vergeten voor het gemak dat ik niet beslis wie wel of niet mag blijven.’

TEKST: MICHEL ZONNEVELD

‘Ik zal het maar meteen zeggen’, zegt de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan (1955) aan het begin van het gesprek op zijn werkkamer in het stadhuis. ‘Ik heb eigenlijk totaal geen zin in dit interview. De enige reden dat ik dit doe, is omdat ik Amnesty een belangrijke organisatie vind.’

Het gesprek zal onder andere gaan over de opvang van afgewezen asielzoekers in Amsterdam, ook in vergelijking met andere gemeenten (zie pagina 10). De PvdA’er vindt dat *Wordt Vervolgd* en diens uitgever Amnesty zich te veel vereenzelvigen met de actievoerders die zich voor hen inzetten. ‘Als je kritiek hebt op landen die mensenrechten schenden, is ken-

we hier net zo goed niet staan.’ U staat, neem ik aan, nog steeds achter deze uitspraak. ‘Vanzelfsprekend.’

Dan moet het pijnlijk zijn dat de BBC afgelopen winter harde kritiek uitte op de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers in Amsterdam. De verslaggeefster noemde die ‘hard en wreed’.

‘Hard en wreed? Dat is echt flauwekul. We lopen juist voorop in een humaan opvangbeleid. Amsterdam heeft als een van de eerste steden in Nederland met het probleem van uitgeprocedeerde asielzoekers te maken gekregen. Dat was het gevolg van het bestuursakkoord tussen staatssecretaris van

Justitie Nebahat Albayrak (PvdA) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) uit 2007, waarbij

is afgesproken dat er een generaal pardon zou komen, maar dat gemeenten de vreemdelingen die daar niet onder vielen niet meer mochten opvangen. Wij hebben herhaaldelijk duidelijk gemaakt dat dit een onhoudbare situatie is. Een grote groep uitgeprocedeerde asielzoekers werd gedwongen rond te zwerven, of van kraakpand

naar kraakpand te verhuizen. We hebben ons ingezet voor een voorziening waarin ze bed, bad en brood zouden krijgen.

‘Uiteindelijk leidde dat in 2013 tot het experiment in de Vluchthaven (in een voormalige gevangenis aan de Havenstraat, red.), waarin ze ook overdag werden opgevangen. Met veel moeite kregen we daar van Albayraks opvolger Fred Teeven (VVD) de ruimte voor. Het ging om 159 mensen. We gaven hun na jaren van zwerven een half jaar de kans om bij te komen. Ze kregen er medische hulp en degenen met heel zware psychische problemen kregen extra steun en aparte opvang. VluchtingenWerk hielp ze met een check van hun documenten om te kijken of ze niet alsnog konden blijven. Ze konden cursussen volgen, 125 hebben dat gedaan: ik ken de getallen nog uit mijn hoofd. Opleidingen tot automonteur, schilder, kapper, noem maar op. In de opvang in Ter Apel krijgen ze die niet.’

En een deel moest in ruil voor dit aanbod vertrekken.

‘Daar waren we eerlijk in, en dat was ook een van de voorwaarden van Den Haag om het experiment toe te staan. Vooraf hadden de uitgeprocedeerde asielzoekers ervoor getekend dat ze zouden meewerken aan terugkeer als dat mogelijk was. Maar ook

© Paul Leviton/HH

voor hen zochten we een zo goed mogelijke oplossing. In Ethiopië hadden we van drie bedrijven baangaranties gekregen. Staatssecretaris Teeven zegde een bedrag van 4.400 euro per persoon toe. Daar kan je in de landen van herkomst veel mee doen. Maar aan het eind kwam er een aap uit de mouw.’

Een aap uit de mouw?

‘Uiteindelijk konden er ongeveer zestig mensen uit die Havenstraatgroep terugkeren. Maar weet u hoeveel er in 2013 waren vertrokken? Niet meer dan vijf. Zo zie je wat het probleem is van een burgemeester en een gemeenteraad die barmhartig willen zijn.’

Welk probleem bedoelt u?

‘Er was bij de vreemdelingen en de actievoerders sprake van een groepsproces. Sommige vreemdelingen hadden geen enkele kans op een verblijfsstatus, maar ze wilden ook niet meewerken aan een andere oplossing. De druk om zich met die enkelen te solidariseren was erg groot. Want anders zouden ze de gezamenlijke actie om te mogen blijven, ondermijnen.’

En daarom besloot u het beleid om te gooien?

‘Onze conclusie was dat het beleid zowel geslaagd was, als dat het had gefaald. Geslaagd omdat we in een half jaar heel veel voor die mensen hadden bereikt. De meesten kwamen gedemoraliseerd binnen, maar kregen al snel weer zin in hun leven. Ze zagen weer perspectief. Maar wat we ook leerden is dat er een groep is die maar één

‘Poetin had een walgelijke wet uitgevaardigd. Ik ga dan niet als een gedresseerd aapje handen schudden’

ding wil: hun verblijf continueren, en die daarin gesteund worden door actievoerders van buiten. Al regel je alles: dan nog is het kansloos ze te laten terugkeren.

‘Daarom besloten we twee dingen te gaan doen. Het eerste is dat we alle uitgeprocedeerde asielzoekers een bed, bad en broodregeling aanbieden. Daarmee garanderen we een humanitaire ondergrens. Om dat voor elkaar te krijgen hebben we in Den Haag veel moeten soebatten. Daarnaast starten we vanaf 1 juli het programma Vreemdelingen, met onder meer een 24-uursopvang – waar mogelijk – op één locatie. Daar kunnen

mensen terecht die zeer kwetsbaar zijn of met grote psychische problemen kampen. Dat deden we al, maar dit zal professioneler worden. Verder komt er een plek voor mensen die willen meewerken aan hun terugkeer. Die krijgen begeleiding op maat. In totaal wordt daar 1,7 miljoen euro voor uitgetrokken. We hebben de drie andere grootste gemeenten uit de G4 meegekregen en ook de VNG. Inmiddels was Teeven over twee bruggen gegaan. Hij stond het toe én de staat betaalt voorlopig mee. Dus wat nou hard en wreed? Een modale actievoerder zou met zo’n resultaat toch op tafel dansen van plezier?’

Maar niemand danste.

‘Weet u waarom? Omdat we op deze manier een einde maken aan de gijzelingssituatie die ik net beschreef. De actievoerders willen uiteindelijk maar één ding: dat iedereen die zich hier meldt een verblijfsvergunning krijgt. Daarom protesteren ze luid tegen alles wat het gemeentebestuur doet en voorstelt. Ze vergeten dan voor het gemak dat wij als gemeente helemaal niets te zeggen hebben over wie er wel of niet mag blijven.’

Niet alleen de actievoerders hebben kritiek. Afgelopen maand nog oordeelde de rechter dat de gemeente de door uitgeprocedeerde asielzoekers gekraakte Vluchtgarage tot 1 mei moet openhouden omdat het inhumaan is de bewoners in de winter op straat te zetten. Waarom laat Amsterdam het op dat soort uitspraken aankomen?

‘Ik zeg normaal gesproken nooit iets over rechters of over lopende zaken. Maar we hebben hier hoger beroep tegen aangetekend. De vraag was of de gemeente ook voor dagopvang moest zorgen, wat wij bestrijden, of dat de groep via particuliere initiatieven opvang zou kunnen krijgen. Overigens zouden we de groep elders nachtopvang hebben gegeven.’

De groep vreemdelingen en de actievoerders klagen dat de nachtopvang in Osdorp, op het eindpunt van tramlijn 17, ver van het centrum is en ver van de voorzieningen. Was het een bewuste keuze dat te doen?
‘Die opvang is helemaal niet ver van de voorzieningen en ver van de stad. We hebben er

juist veel energie in gestoken om goede locaties te vinden. Het moest groot genoeg zijn en we moesten het zo organiseren dat er in de buurt zo min mogelijk overlast is. Daarnaast kunnen ze naar een particuliere dagbesteding gaan.’

Maar vreemdelingen krijgen slechts één keer een tramkaart aangeboden, alleen om zich aan te melden.

‘Dat is niet waar. Iedere vreemdeling die gebruikmaakt van de bed, bad en broodopvang krijgt bij mijn weten een kaartje voor de tram om er te komen en een kaartje om na het ontbijt weer te vertrekken. Als dat niet zo is, moeten we dit aanpassen.* Maar nogmaals: er zal altijd propaganda tegen het stadsbestuur zijn van degene die maar één ding wil: een verblijfsvergunning. Zolang we die niet aan ieder individu van deze groep geven, is het in de ogen van de vreemdelingen en de actievoerders allemaal niks wat we doen. Zo’n uitspraak zal je normaliter niet in *Wordt Vervolgd* lezen. Maar het komt van iemand die internationalist is, die sociaal en barmhartig is, maar hier dus niet intrapt!’

U bent getergd?

‘Natuurlijk ben ik dat, want u stelt cliché vragen. Ik ben gewoon te moe voor dit gedoe! Die kritiek is zo makkelijk... Ik kreeg een lange excuusbrief van een actievoerder die ons beleid eerder met *waterboarding* vergeleek. We zouden ons schuldig maken aan slaaponthouding. Hij gaf toe dat hij te ver was gegaan. Maar je hebt geen zak aan zo’n brief, want hij heeft zijn woorden in het openbaar nooit teruggenomen. Gelukkig denken andere actievoerders er genuanceerder over. Zal ik eens voorlezen wat één van hen aan me schreef toen Teeven begin dit jaar de opvang niet alleen toestond, maar de opvang met terugwerkende kracht ook betaalde? “Wow! Teeven is om en gaat betalen, lees ik. Wat een goed nieuws. Gefeliciteerd. Heel knap werk, en vooral: dank je wel.” En dat is van iemand die superkritisch is. Maar zij durft ook eens te zeggen: dit is goed. Zo iemand kan bij mij dus niet stuk.’

Welke actievoerder schreef die brief?

‘Dat ga ik u niet vertellen.’

Een ander mensenrechtenonderwerp: Amnesty heeft een rapport geschreven over etnische profilering, het gevaar dat vooroor-

© Elmer van der Marel/HH

< De opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers in Amsterdam-Osdorp.

delen een rol spelen bij de manier waarop de politie mensen selecteert voor ze tot aanhouding overgaat. Het is een thema dat Amnesty aan de orde...

‘Het was onze eigen politie in Amsterdam, die dit fenomeen aan de orde stelde. Zij heeft antropoloog Sinan Çankaya onderzoek laten doen. In 2013 heeft hij een rapport geschreven, dat Amnesty vervolgens heeft opgepikt.’

Maar wat gaat de politie doen met het rapport?

‘Binnenkort komen we met de voorstellen naar buiten die naar aanleiding van het rapport zijn opgesteld. Wat dat betreft stelt u deze vraag te vroeg. Maar de politie is er al mee bezig. Ik ben ook heel blij dat onze politie het probleem niet onder het tapijt schoof, maar meteen zei: “*This is serious business*”. Terwijl elders bij de politie toch vaker de vraag was of we nu wel echt zo’n groot probleem te pakken hadden.’

Wat doet de Amsterdamse politie concreet?

‘Als de politie preventief fouilleert, wordt dat bijvoorbeeld standaard bij elke vijfde passant gedaan. Ze selecteren dus niet op kleur. Maar het belangrijkste is dat de Amsterdamse politie een netwerk in de samenleving heeft. We hebben een netwerk Roze in Blauw, waarin homoseksuele agenten contact houden en overleggen met de gay-gemeenschap. Er bestaat een soortgelijk netwerk Marokkanen in Blauw, een Turks en een Joods netwerk. Daardoor heeft de Amsterdamse politie veel meer contact met de samenleving dan korpsen in veel andere westerse landen. In de gesprek-

ken komt een probleem als etnisch profileren aan de orde. Daardoor hebben we het probleem goed op de radar en denken we samen met betrokkenen na over alternatieven. Wel maak ik me zorgen dat er sinds de vorming van de nationale politie steeds minder ruimte is voor dit soort eigen initiatieven, maar dat is een andere discussie.’

Als burgemeester van de hoofdstad komt het mensenrechtenbeleid ook aan de orde in de contacten met buitenlandse staatslieden. U liet in 2013 bijvoorbeeld verstek gaan bij het bezoek van de Russische president Vladimir Poetin aan het Amsterdamse Scheepvaartmuseum als protest tegen de antihomowetgeving. Wat voor effect heeft dat gehad?
‘Effect? De Amsterdammers hebben gezien dat er voor ons grenzen zijn. Ik heb toen gezegd dat ik geen tijd had. Maar het was duidelijk waarom ik wegbleef. In mijn plaats heb ik mijn toenmalige locoburgemeester, de lesbische Carolien Gehrels gestuurd. Het was een forse schending van het protocol. Maar het was nuttig. De homogemeenschap in Amsterdam was heel enthousiast.’

Was het sturen van Gehrels niet wat ongemakkelijk? Daarmee maakte u zelf ook weer onderscheid.

‘Dit vind ik dus geouwehoer. Op dat moment is het *first things first*. Die man had een walgelijke wet uitgevaardigd. Ik ga dan niet als een gedresseerd aapje handen schudden. Dan stuur ik Gehrels om te laten zien hoe normaal gays zijn. Wat heb ik dan fout gedaan? Ik kreeg vanuit de VS complimenten

en u weet het nog zo te draaien dat ik me zou moeten verantwoorden.’

Hoe is vanuit Rusland gereageerd op uw actie?

‘De autoriteiten vonden het natuurlijk niet leuk. Ik heb verder discussies met Amsterdammers gevoerd die zaken doen met Rusland. Die heb ik allemaal kunnen overtuigen dat we daar een grens trekken. Of is dat ook niet goed? U gaat nu hopelijk toch niet klagen dat ik de handelsbetrekkingen onder druk heb gezet?

‘Ik vind dat je je nek moet durven uitsteken. Toen vorig jaar een delegatie onder leiding van de Chinese president Xi Jinping op bezoek kwam, was er een demonstratie op de Dam tegen hem. Amnesty had een spandoek van tien bij tien meter opgehangen. De Chinezen zijn een belangrijke handelspartner. Toch heb ik gevraagd of het spandoek niet nog wat groter kon. Toen de president aankwam, werden er door zijn staf schermen opgeklapt waarlangs hij het paleis kon betreden, zodat hij de demonstranten en het spandoek niet hoefde te zien. Daarmee zetten de Chinese autoriteiten zichzelf wel te kijk, maar ook dat mag. In deze stad mag alles. Dat is de waarde van de stad.’

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl

*Een week na het gesprek laat Van der Laan weten dat uitgeprocedeerde asielzoekers nu inderdaad geen tramkaartjes krijgen. Hij zegt toe dit te veranderen nog voor de verschijning van dit blad.